

D'Artagnan örséget áll a Louvre-ban kalap (és tollász!) nélkül? Ez teljesen lehetetlen. (Az meg valószínűtlen, hogy lovagunk az örszobán lekasztotta a fogasról valaki másnak a kalapját.)

Így hát az „öncsapda” mégis sikeresnek bizonyult. Dumas beleesett. Akaratlanul produkált egy „rejtett ellentmondást”. A figyelmes olvasó zavarban van. Nem tudja megfelelően összevarmni „A három testőr” fantáziavilágában fölfedezett szakadást. D'Artagnan Beauvais-nál elvesztette a kalapját. Most meg örséget kell állnia a Louvre-ban. Ez meg lehetetlen kalap nélkül. Mit tehet a szegény olvasó, aki pedig tudja, hogy a regényolvasás nem kényelmes utazás egy gyorsvonat 1. osztályán, hanem – az élvezet mellett – koncentrált szellemi munka? Semmit! Talán csak annak örülhet, hogy észrevett egy „rejtett ellentmondást” Dumas könyvében. (Ennek tagadása – hogy visszatérjek Rumbold Éva érdekes tanulmányára – egy „rejtett tautológia.”)

Jegyzet

(1) Iskolakultúra, 2000/3. sz. 52–58. old.

(2) Ford. CSATLÓS János. Európa Kiadó, Bp, 1989.

(3) BORGES, Jorge Luis: *A halál és az iránytű*. Európa, Bp, 1998. 81–96. oldal

(4) RUMBOLD Éva, miután pontosan idézi a tautologikus formula definícióját („Egy logikai formula tautológia, ha a változók minden lehetséges igazságértékére igaz műveleti eredményt ad”), így folytatja: „Ennek egyszerű példája a vagy-művelet: p, illetve q akár igaz, akár hamis, p v q mindenképpen igaz”. (4), (52. old.) Ez azonban nem áll. A p v q formula (olvasása: p vagy – ennek a kötőszónak a megengedő értelemben – q) nem érvényes formula, minthogy fölveheti a „hamis” logikai értéket is. Konkretizáljuk ezt a formulát a következő összetett állítással: „Sétálok a Duna-parton, vagy (megengedő értelemben) hallgatom a zsebrádiómat”. Ez az állítás hamis, ha egyiket sem teszem. (Érdekesek a cikkben az orosz nyelvből vett példák. Kár, hogy az orosz szavak jó részének hibás a nyomdai szedése.)

(5) Például 16 soros értéktáblázatot kell készíteni, ha el akarjuk dönteni, hogy egy négyváltozós formula érvényes-e.

(6) Szép illusztrációkat találunk például DUMAS könyvének egyik eredeti kiadásában. (Conar, Louis, Paris, 1922. A címlapján ez áll: „Illustrations de Pred-Money, gravées sur bois par Victor Dutertre”.) Kár, hogy napjaink kiadásaiból eltűntek a képek.

(7) Ha csupán a 12 órára és a 60 mérföldre gondolunk, meglehetősen szigorúnak kell tartanunk Tréville úr azon parancsát, hogy D'Artagnan nyomban álljon örségre a Louvre-ban.

Solt Kornél

Nyílt levél Trencsényi Lászlóhoz

Érdeklődéssel olvastam „Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén” című kiadványunkról írott recenziódat az Iskolakultúra 2000. márciusi számában. Több elgondolkodtató s egyben tisztázást igénylő megállapítást találtam benne.

Még mielőtt a részletekre térek, le kell szögezmem, hogy nem a mundaér becsületének vagy a „céh” jól felfogott anyagi érdekeinek védelmében fogtam a billentyűk érintésébe, hogy a megrögzött „órállók” („örtornyok”) számát gyarapítsam; bár talán nem szerénytelen-ség, ha legalább közkatonaként (!) magamat is közéjük tartozónak vallom. (A levél végén ügyis kiderül személyes „elfogultságom” „oka”, hadd örüljenek a sandán nézők, gyanakvók.)

Kezdjük mindjárt az elején, a „blikkfangos” címnél. Pontosabban a közgazdászoknál. A bajok egyik gyökere – s ez nemcsak a zenei köznevelés gondja, hanem az egész oktatásra kihat –, hogy a közgazdászok, a pénzügyi szakemberek és sajnos velük együtt a politikusok (tisztelet a kivételnek!) – sőt a pedagógusok közül is némelyek – még mindig nem jöttek rá, hogy nem csak a közvetlenül pénzt fialó dolgokat kell támogatni az oktatásban. Hogy mást is érdekes lenne pártfogásba venni, ha emberség-

ges és nem eldurvult, vulgár-materialista világot akarunk örökölni az utánunk következőknek. Arról a hajdani *Lengyel Lászlóról* (vagyis I., azaz *Szent László* királyról) áhítatos szent énekek és játékos nóták egyaránt szólnak 900 év múltán is. Hogy lesz-e ilyen – meg ne sértsem a személyiségi jogokat a név jelképes használatával! – a mai Lengyel Lászlókról, kétséges... Elég baj, ha ma csak nosztalgiával, esetleg lenéző mosolygással s nem erőltető példaként idézik meg a hidas játékot!

Tovább haladva azt látom cikkedben, hogy a konferenciát, melynek hozadékát kiadványunkkal közkinccsé akartuk tenni, Kecskemétre helyezted. Ez tévedés! Igaz, a tévedés forrása lehet maga a könyv, mert csak az időpontot adja meg pontosan: 1997. IX. 22–24., (ezen belül 23-a); a helyszín megjelölése sajnos elmaradt. A zenepedagógiai tanácskozás csak a Magyar Kodály Társaság névadója tiszteletére rendezett három napos nemzetközi konferencia része volt, a konferencia maga a budapesti Kodály Zoltán Emlékmúzeumban zajlott. Felelős szerkesztőként e pontatlanságért (felelőtlenységért) elnézést kell kérnem minden ott jelenvolttól és minden olvasótól.

Itt most egyet ugornom kell cikked végéhez, ahol számon kéred, hogy illusztris kollégákat, részben-egészben „másként gondolkodókat”, illetve más zenetanítási módszerek képviselőit miért mellőzték a szervezők. Már kiindulópontod is téves, szerintem. Ugyanis olyat kérsz számon, amire nem is akart vállalkozni a konferencia szervezőbizottsága, a Magyar Kodály Társaság elnöksége. E három területet – zenetörténet, népzene-tudomány és zenepedagógia – átfogó konferencia „témája”, főszerzője Kodály Zoltán volt. Így a zenepedagógiai szekció sem vállalkozhatott másra, mint hogy feltérképezze az ő eszméi nyomán kialakult zenepedagógiai gyakorlat mai életét, helyzetét. Vagyis nem általában a zenepedagógia, közelebbről a zenei köznevelés helyzetéről és lehetőségeiről szóltak a beszámolók! S ebbe – bármily furcsán hangzik is – még a népzenei „új hullám”, a táncház sem tartozik be-

le közvetlenül (bár a kodályi koncepció egészében az élő népzene – vö. az „Iskolai énekgyűjtemény” előszavában a népzenei dokumentum-felvételekről olvashatókkal – és a néptáncnak is helye, szerepe van). A meghívottaknak s érdeklődőknek a látélet elkészítéséhez tehát nem hiányzott a közvetlen szembesítés, véleményütköztetés. (Akadt néhány így is.) Éppen a „Kodály-módszer” alkalmazásában, képviselőiben hiteles személyeket – sőt, hogy nyomatékosítsam, hadd mondjam: személyiségeket – szólította az üléselnök, *Szőnyi Erzsébet* pódiumra. (Félreértés ne essék, magamat nem tartom közéjük illőnek, csak objektív krónikásként működtem közre!)

A felszólalókról szólva meg kell jegyezni, hogy a braziliai beszámolót tartó *Ördög Mária* a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola tanára, tehát nem brazil, akinek ott lenne a hazája a „multikulturális” országban. Vendégtanárként járt ott többször, mint beszámolójából is kiderül. Egyébként ő itthon is hiteles és hatásos képviselője a kodályi zenepedagógiának!

A „Stille Nacht”-ot éneklő marokkói gyerekeken is ironizálhatunk. Azonban látni kell(ene), hogy a „Csendes éj” ebben az esetben az európai kultúra számukra egyelőre elérhető/elsajátítható képviselője, s nem a Kodály-koncepció alkalmazásának netovábbja. Csak remélni lehet, hogy messzebbre is jutnak majd a marokkói iskolások a zenei kulturálódásban, s éppen annak révén, hogy megfelelő gyűjtemények, tankönyvek segítségével (már vannak efféle, nem is sikertelen próbálkozások ott is) a saját kétarcú (arab és francia!) hagyományukat, dalkincsüket is jobban megismerik.

Szívesen vettem (vettük) volna, ha hézagossá válna a társadalmismeretünket némileg pallérozod. Így pusztán megállapításként felemlés a hatás, s legfeljebb sejteni lehet, mire gondolsz. Netán olyasmire, mint amiről nemrégiben egy Baranya megyei felmérés eredményezett: szülők és gyermekek közösen kitöltött kérdőívei vallottak, hogy tudniillik a szélesebb társadalmi réte-

gek szerint az ének egyértelműen az utolsó helyen áll a tantárgyak hasznosságai és érdekességei listáján? Vagy arra, hogy a népzene közvetlen érvényességének, természetes életterének csökkenésével arányosan, vagy azt meghaladóan is, az éppen divatos, időszerű szórakoztató (ifjúsági) zenét hiányolják egyesek a tantárgy anyagából?

Ami a japán könyvcímleap kapcsán felhozott Walt Disney-párhuzamot illeti, gondolom, nem vagyok egyedül, aki egyetért kétségeiddel, – bár egyértelműen ki nem mondott – rosszallással a társművészeti esztétikai nevelést illetően. Ha „örtornyok” vagyunk, kötelességünk vigyázni, óvni a „birodalmat”. Megvan a véleményünk, de ha nem kérdeznak, bele nem szólhatunk mások dolgába. Sajnáljuk, ha külhoni kollégák tévútra futnak, de hasonló jelenségek ellen fellépni manapság még itthon is aligha lehet. (A piac törvényei másként működnek – a kiszolgálás és a manipulálás egyaránt meghatározó benne.) Erre megvannak a hivatott, felhatalmazott bizottságok – az már az ő személyes és kollektív felelősségük, hogy mit hogyan fogadnak el, hagynak jóvá. Kötelességünknek érezzük azonban, hogy a magunk jobb, remélhetően magasabb esztétikai értéket képviselő dolgait, még ha látszólag olyan mellékes elemekről van is szó, mint egy énekeskönyv illusztrációinak stílusa, megvédjük, Uram bocsá’, példaként állítsuk mások elé is. A védjegyet tehát nem mi, a magukat őrállónak kinevezők (!) adtuk, de nem is a mitikus „Kodály-szellem” ütötte rá egyik vagy másik könyvre. (Ezt egyébként a könyvek tartalmáról, módszertani megoldásáról is el lehet mondani.) Jelen esetben legfeljebb nekünk, a szerkesztőknek kellett volna körültekintőbben válogatnunk a kevésbé jó és a rossz illusztrációk között.

Egyébiránt kár gúnyolódni az „örtornyokkal”. Ha nem lennének ilyen (szak-) emberek, rég ránk omlott volna a jól-rosszul felépített épület. Igenis – úgy értem soraidat, elismered te is – éppen a név szerint megemlített kartársak s a hozzájuk hasonlók lesznek, lehetnek hitelesek még a diákok szemében is. Ezek az emberségek

szívü, bár „kérlelhetetlen” és szívós kar-nagyok és társaik (szerencsére van még belőlük jó néhány) szerzik meg a hírnevet és hitelt, s ők teljesítik a követelményeket, sőt ők állítják a mércét évről évre a nemzetközi fórumokon is. Ők keltik azt a hitet (tévhitet?), hogy Magyarországon ma (is) kitüntetett szerep és általános megbecsülés jut a zenei nevelésnek. Pedig ha tudnák a kintiek... Mi persze tudjuk: a hivatalos forma szerint biztosított viszonylag jobb körülmények csak nagyobb lehetőséget, esélyt ad(ná)nak a több jó eredményhez. Automatikusan azonban nem „multiplikálhatók» a tömegoktatás körülményei között a nagy egyéniségek”. A jók, a becsülettel dolgozó, bár szűkebb körben s kevésbé látványosan sikeres „tisztas közepszer” adta háttérre is szükség van! Adjuk meg nekik is a tiszteletet. A Hivatal meg nem hivatkozhat arra, hogy azok, akik a külsőségeket (vagy még azokat se) tanulták el, elherdálják az örökséget, tehát éppen ezért általában felesleges időt adni az énekórára. Az az igazgató, aki maximalista igényességgel lép fel számos más tantárgy érdekében, miért éri be a gyengével mások, például épp az ének-zene esetében? Az ő felelőssége is, hogy ne csak a lehetségesnél gyengébb eredmény szülessen!

Szóljunk a tantervről (a NAT-ról) is! A hagyománytisztelet (és nem kevésbé a kényelemszeretet) a megszokottat, a talán jól beváltat, viszi tovább. De nem ezért gondolom, hogy a „hagyományos” magyar módszer tovább fog élni, hanem megújulást is biztosító belső értékei miatt tartom a Kodály-koncepciót életképesnek. Csak legyenek, akik megtalálják a megújulás útját-módját! Egyébiránt azt gondolom, tévhit, hogy bármilyen más módszer úgy általában a mai óratervi, tanárképzési stb. körülmények és feltételek között eredményesebb lenne Magyarországon, mint a Kodály és tanítványai útmutatásait követő gyakorlat. Sokba is kerülne az „átállítás”. Olcsóbb lenne jobb körülményeket biztosítani a megújulni akaró s tudó „hagyományosnak”. Persze ahol van rá igény s lehetőség, ám keressenek, járjanak más utat... (Alig hiszem, hogy attól, hogy megajándé-

kozzák az oktatási intézmények egy részét például *Orff*-hangszerekkel (hallottam valami ilyesféle rajtaütésszerű akcióról!), s még ha felkészítő tanfolyamokat tartanak is, egy csapásra kilábalunk a csódból... Kabalevskijhez meg most csak annyit, hogy az ő módszerét, illetve annak eredményességét is vitatják. Egyébként pedig ha arra érdemes dolgokat eltanulunk másoktól és azzal gazdagítjuk a magunkét, éppen nem a Kodály-szellemiség ellenében dolgozunk. Ismernünk, ismertetnünk éppen ezért kell is más módszereket a tanárképzésben és a továbbképzéseken. Örülök, hogy bízol abban, hogy „az iskolákban felgyülemlett műveltséget tükröző helyi változatok magától értetődően alkalmazzák önmagukra a szóban forgó örökséget” (értsd: a Kodály-koncepciót). Magam egyetértek azokkal, akik aggályoskodnak „a név” elhagyása miatt. Ez éppenséggel „felhatalmazást”, legalábbis indítást ad azoknak, akik a magas kodályi követelmények teljesítésében mutatkozó tehetetlenségüket, eredménytelenségüket új módszerek felkarolásával akarják palástolni, illetve merő divatból vagy a – tévesen! – nacionalistának vélt háttér miatt utálják a „kodályozást”.

Sok a tennivaló, s a zenetanárok csak örülhetnek, ha szakjuk gondjait más is megérzi, felismeri; ha – mint ebben az esetben is – egy szűkebb szakmájukon kívüli pedagógus szakember felelősséggel, jobbító szándékkal szól a zenei nevelés gondjairól. Nyilván téged is ilyen szándék vezetett, amikor írásod záró szakaszában – nem egy zenész kolléga véleményével egybehangzóan – a „populáris muzsika” szelektív integrációját ajánlod figyelmünkbe. Ez az idézett konferenciának nem illett a tárgyához. A populáris műfajok, stílusok létjogosultságát bizonyos zenei igényességgel nem vonjuk kétségbe, s huncut, aki azt mondja, soha nem él vele vagy legalább tűri el (bár többnyire kényszerűségből) környezetében. (Erre vonatkozóan is szembesíthetjük a – meglehet, a mesterénél olykor akár „ortodoxabb” – vélekedésünket Kodály gondolataival.) Magam mégis – bizton állíthatom: nem egye-

dül – kétségekkel fogadom a javaslatot, hogy akár csak óvatos válogatással is, adjunk helyet neki az iskolai zenei nevelésben. Inkább hiszek abban a kodályi tételben, hogy csak a profilaxis segít. Hogy ezt mindmáig nem tudtuk igazán jól megoldani, sikerre vinni – más kérdés; a jövőre nézve pedig változatlanul feladat. Azt hiszem, véleményem bővebb kifejtésére itt most nincs hely, túl messze vinne a cikkedhez kapcsolódó reflexió körétől.

Végezetül még annyit hadd mondjak, hogy az 1997-es konferenciáéhoz hasonló körben, de a ma is fontos hivatalos posztton dolgozó felelős kartársak bevonásával 1999 novemberének végén újra összegyűltünk a budapesti Kodály Emlékmúzeum előadótermében, hogy újabb körképet készítsünk csakis hazai viszonyainkról. Az időszzerű adatok és tények segítségével megrajzolt kép a zenei nevelés „életkörülményeiről”, tantervi és iskolai helyzetéről semmivel sem volt derűsebb, mint korábban. Sőt, ha lehet, még kevesebb okot adott a bizakodásra az úgynevezett világ-raszóoló eredmények fenntarthatóságát illetően. Azt gondolom, hogy most nem az a fő kérdés, hogy milyen módszerrel tanítunk, hanem az, hogy nincs az a módszer a világon, amivel, s nincs az a felkészült és lelkes tanár, aki a beszűkült keretek (óraszámok) és társadalmi ellenhatások között igazán „Kodály országához” méltó eredményeket tudna produkálni. A „szabályt” erősítő kivételek szerencsére nem hagyják felejtetni az ideát s ideált, s arra mindenképpen jók, hogy jövőbeni létében is reménykedhessünk...

A mai helyzetben voltaképpen másodlagos kérdés, hogy viták vannak a zeneoktatás „berkeiben” a lehetséges és követendő módszerekről, tananyagról. Vissza kell tehát adni a labdát, vissza kell adni a felelősséget azoknak, akik nem teremtik meg az alapvető működési feltételeket most sem (hisz éppen az volt a vélt vagy valós sikertelenségek egyik oka, hogy a Kodály-koncepciót szépen bezárták, hagyták bezáródni a módszer, a tanítási technikák keretei közé és a szélesebb, valóban koncepcionális – vagy ha tetszik: filozófiai – kérdé-

sek egy részét csendben elfeledték, mert az már nem a gyakorló pedagógusokra átruházható része a felelőségnek. Azért – ismét azt kell mondanom: szerencsére sokakkal – változatlanul hiszek Kodály zenei nevelési eszméinek 21. századi megvaló-

síthatóságában. Önvizsgálatra, belső megújulásra is szükség van persze. Ehhez meg hozzásegíthetnek minket a viták, eszmecserek.

Ittész Mihály

A változatlanság veszélyei, avagy Kékszakállú kerítést emelt

Hozzászólás Trencsényi László cikkéhez

Engedje meg a tisztelt olvasó, hogy Trencsényi László cikkére reagáljak, amely az Iskolakultúra „Kritika” rovatában jelent meg (Lengyel László esete Lengyel Lászlóval, 2000/3. sz.). Teszem ezt azért, mert eredeti szakmám szerint általános iskolai ének-zene szakos tanár vagyok, s csaknem húsz évig oktattam a tárgyat „normál”, illetve „tagozatos” osztályokban. Ugyanakkor már hosszabb ideje a pedagógia más területén tevékenykedem, így kellő távolságból tudom szemlélni az énektanítás helyzetét, a kialakult válsághoz vezető utat.

Mélységesen egyetértek a szerző megállapításával, mely szerint: „... zenepedagógusaink, bár hivatásuk magaslatán állnak, zenepedagógiai tudásuk ragyogó, társadalomismeretük meglehetősen hiányos.” Sajnálattal állapíthatjuk meg, nincs a pedagógiának még egy olyan területe, ahol a szakértelem (értsd: szolfézs, összhangzattan, partitúraolvasás, karvezetés stb.) és a pedagógiai, pszichológiai ismeretek, valamint azok gyakorlati alkalmazása ennyire szétválna.

Tanúja voltam annak, hogy zenetanárok továbbképzésén a résztvevők egy jelentős része bevallotta, *Mérei Ferenc* és *Binét Ágnes* „Gyermeklélektan” című munkáját nem ismeri. Amennyiben figyelembe vesszük, hogy az idézett alapmű számtalan kiadást élt meg, s a más szakterületen dolgozó gyakorló pedagógusok szemléletét milyen mértékben formálta – s megállapításai ma is érvényesek –, akkor ez megbocsáthatatlan hiányosság. Arról nem is szólva, hogy a fenti mű megjelenése óta e tárgykörben hány mű látott napvilágot, tehát forogható, használható.

Akik véleményüket úton-útfélen hangoztatva Kodály szellemi örököseiként jelennek meg, azok minden újítási szándékot visszautasítanak, kegyetlenül levernek, áthághatatlan falakat emelnek. Pedig a honi pedagógiának a nyolcvanas évektől volt egy jelentős korszaka, amelyben különféle oktatási kísérletek indultak el. A pedagógus társadalom számottevő részét sikerült ezeknek a törekvéseknek megnyerni. Komoly és eredményes viták árán, mérési eredményekkel is igazolva, merőben új szemléletű oktatási módszereket dolgoztak ki. A diákok annyit tapasztaltak, hogy egy adott tárgy érdekesebbé, színesebbé vált. (Csak a példa kedvéért álljon itt a matematika tantárgy oktatásában bekövetkezett óriási változás. Azon felismerés nyomán, hogy a gyermekek gondolkodásfejlesztése lényegesen fontosabb életük további alakításában, mindennapjaik megoldásában, mint az „egyszerű” numerikus műveletek begyakorlása, a szakma kiválóságai megtalálták azt a helyes utat, azt a mértéket, amely tanulók egészséges személyiségfejlesztését szolgálta, ugyanakkor szakmai tudásuk,